

HOTAMIŞ BATAKLIĞI (KONYA) VE YARARLANMA İMKÂN LARI

Mehmet Ardos*

Konya iline bağlı, Karaman-Çumra-Karapınar sınırlarının birleştiği kesimlerde, Karaman'ın 20-25 km. kadar kuzeyindeki volkanik Karadağ'ın hemen batısında yer alan Hotamış gölü (bazı eserlerde Hotamış bataklığı olarak da geçmektedir) gerek jeolojik, gerekse hidrografik bakımdan detaylı olarak incelenmemiştir. D.S.İ., bu bölge ve çevresinde bir takım etüdler yapmış, kanallar ve kuyular açmış ise de, gölün kurutulması ve ziraat alanına açılması konusunda önemli bir aşamada bulunulmamıştır¹.

Hotamış gölü, Konya'nın yaklaşık 50 km. ESE sında bulunmaktadır. Yaptığım ölçümlere ve haritalardan elde edindiğim bilgilere göre, yağışlı devrelerde gölün yüzölçümü azami 80 km²ye ulaşmaktadır. Ancak bu rakam, senelere göre değişiklikler göstermektedir. Hatta, çok kurak olan yaz aylarında sadece birkaç küçük göl halinde karşımıza çıkmaktadır: En büyüğü olan Mezarlıkaya yaylasının batısındaki göller ve Alayönü tepesinin 1.5 km. kadar güneyindeki «Alayönü gölü» gibi. Bunların toplam yüzölçümü ancak 1 km² yi bulmaktadır. İçersinde 1-2 balık türünün yaşayabildiği bu göl/bataklık, çevre köylere de [kuzeyde Türkmenkarahüyük, Demirkent; kuzey doğuda Sürgüç, Büyükaşlama ve Küçükaşlama; doğuda Göktepe; güney doğuda Adakale (Yılanlı); batıda Üçhüyükler, güney batıda Taşagül ve güneyde Süleymanhacı] avcılık dışında önemli bir yarar sağlamamaktadır. Çevresindeki ziraat ise buğday, pancar, sebzeçilik ve meyveciliğe dayanmaktadır.

* Doç. Dr. M. Ardos, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde öğretim üyesidir.

1 Karaman-Ayrancı ve Akçaçehir ovaları. D.S.İ. 1975, Ankara.

Gölün güney doğusu ve güneyi yüksek Karadağ kütlesi ile sınırlanmış olduğu halde (2014 m.), diğer kesimleri az yüksek tepeler halinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar göl seviyesinden (999 m.) biraz daha yüksekte kalmış arızalardır, En yükseği olan İnliadağ 1052 m.dir.

Hotamış bataklığının 3.5 km. kadar güneyinde ise, suyu kalsiyumlu-magnezyumlu ve hafif tuzlu olan acıgöl yer almaktadır. Ortalama 1.5-2 m. derinliğindeki bu göl, Hotamış bataklığına göre 2 m. kadar daha aşağıda bulunmaktadır (996.7 m.). Suyu ise, muhtemelen dip ve yan beslenimler dolayısıyla yazın dahi çok az çekilen Acıgölün yüzölçümü, Hotamış bataklığının 1/60 ı kadardır (1.3 km² ye karşılık 80 km²). hacmi ise 1 milyon m³ kadar olan bu gölün doğu, batı ve güneyi tepelik alanlarla sınırlanmıştır. Kuzey kısmı ise, ortalama 1 m. yükseklikte, Hotamış depresyonuna açılan bir eşik durumundadır.

Bu her iki gölün doğu, güneydoğu ve güney kısımları, aKradağ'ı oluşturan volkanitlerden (en çok andezit kısmen de bazalt) oluşmuştur. Yer yer tüflere de rastlanmaktadır. 1970 ve 1971 yaz aylarında, bir alman-italyan volkanoloji grubu ile birlikte yaz aylarında yaptığımız etüdler sonucunda (başkan Prof. Dr. D. Jung), batıdaki lavların yaşı, absöü yaş tayinine göre² $\pm$ 10 000 yıl çıkmıştır. O halde bunlar, göllerin tabanlarını oluşturan Neojen (Miyosen) sedimanlarını yarararak çıkmışlardır. Nitekim bu tortullar içersinde biz, herhangi bir volkanik epansmana rastlayamadık. O halde volkanizma post-Neojen yaşındadır. O halde, doğuya ve güneye doğru fazlaca ilerleyememiş olmaları, doğu ve güney doğudan gelen bu lav akıntıları dolayısıyledir.

Esas göllerin buldukları kısımlar ise Neojen, özellikle Miyosen yaşlı, hafif deforme olmuş tabakalı göl kalkerleri (plaketli kalkerler) ve bunlarla aratabakalı olan marn ve killerle işgal edilmiştir. Depresyon tabanı ise, hemen tamamen killerden oluşmuştur; böylece de geçirimsiz bir durum almıştır.

Hotamış bataklığının doğusunda, onun doğu kıyısının uzanışına kabaca paralel olarak güneyde, kıyıda 200 m., kuzeyde ise azami

2 H. Schleicher; Petrographische untersuchung der vulkanite des Karadağ (Anatolien), Freiburg i. Br. 1972.

1500 m. uzaklıkta «ölü falezler» ve göl depoları bulunmaktadır. Bunların yükseltileri 1025-1026 m. kadardır (Karaman; 1026). O halde, söz konusu olan bugünkü bataklık ve güneyindeki Acıgöl'ün son plüvyal devrede, şimdikinden 26-28 m. kadar daha yüksekte olduğu, sonradan, muhtemelen Holosen ortalarından itibaren kurumak suretiyle bugünkü sınırları içersine çekildiği anlaşılıyor. Yani, söz konusu göller, eski Konya gölünün bir parçası niteliğini taşımaktadır. O halde, güneydoğudaki volkanik Karadağ ile, batıdaki diğer yüksek tepeler (Büyükkal t. 1297 m., Dedem t. 1099.9 m., Camiliçalı t. 1219 m. vs. bu göl içersinde birer ada şeklinde yükselmekteydiler. Gölün güney sınırı ise, bugünkü Karaman-İlisira-Kâzımkarabekir'den geçmekteydi. Ölü falezlerin tazeliklerini çok iyi bir şekilde korumuş olmaları, daha önce de belirttiğimiz gibi, göllerin çok yakın bir geçmişte kurumaya ve suların çekilmeye başladığını göstermektedir (muhtemelen Holosen ortalarından itibaren).

Göl ve bataklıkları ıslah çalışmalarına gelince, burada açılmış kanalların, özellikle yağışlı kış aylarında sularını buraya göndermeleri, seviyenin yükselmesine neden olmaktadır.

Kanımızca, özellikle yağışlı devrelerde 80 km² lik bir alanı kaplayan Hotamış gölü veya bataklığının sularının, suya gereksinme gösteren ve son yıllarda ümidini, yapımı bitmekte olan Gödet göletindeki suya bağlayan Karaman'luların kuzeydeki ovalık kısmına aktarılması çok yerinde olacaktır. Bunun için 35-40 km.lik, pompalama sistemli bir boru hattının yapımı gerekmektedir. Bu kısımda yeraltı suyu, D.S.İ. nn yaptığı sondajlara göre bol görünüyor ise de (dipnotu; 2), önerdiğimiz şekilde gerçekleştirilebilecek «yerüstü suyu» (suyun 5-6 m. yüksekliğe pompalanması fazla bir masrafı gerektirmemektedir) daha az masraflı olacaktır. Böylece, buradaki, suya çok gereksinme gösteren, özellikle pancar ziraati (Kılbasan-Karaman arası, Demiryurt, Mesudiye, Eminler, Kızık, Dudurağı vs. dolayları) daha da ekonomik olacaktır. Pompalanacak suların, burada mevcut kanallara aktarılması (Delicay kanalı ve kolları) maliyeti daha da düşürecektir. Diğer taraftan, Hotamış bataklığının bulunduğu kısımdan 80 km² lik bir arazi elde edilecektir. Bu ise, tahıl ambarı durumundaki İç Anadolu bölgesi için çok yararlı olacaktır. Hotamış'ın sularının, ortalama 2 m. derinlikte ve 10 km. uzunlukta bir kanalla,

güneydeki, rezervuar görevi yapacak olan Acıgöl'e aktarılması ve oradan, Karaman kuzeyindeki kanallara verilmesi en uygun olanıdır.

Göller ve bataklıkların kurutulmasından sonra, dip kısımlarının ıslahı ve ziraate elverişli hale getirilmesi de önemlidir. Böylece bölge, hem toprak, hem de su zenginliği bakımından önem kazanacak ve beşeri coğrafya açısından da pek çok problemi (dışarıya göç, işsizlik, verimsizlik vs.) kısmen de olsa çözümlenmiş olacaktır.